

лено, що на ділянці нижче рівня сучасного асфальту знаходяться підвали та фундаменти втраченої забудови XIX ст. Під час демонтування залишків флігеля XIX ст. виявлено скарб срібних та білонових монет Російської Імперії (1817–1914 рр.) загальною вагою більше 2 кг. Ближче до проїжджої частини вул. Верхній Вал під шаром слабогумусованого сірого супіску вдалося зафіксувати сліди від колій проїжджої частини вулиці XII ст. Колії були впущені в світло-сірі алювіальні піщани

відкладення. Дорога відділялася парканом від житлової зони садиби. Тут на двох горизонтах вдалося зафіксувати низку перекопів XVIII–XIX ст. та кілька господарських ям XII ст. В центральній частині розкопу зафіксовано господарську споруду XII ст. З культурних нашарувань біля споруди походить низка археологічних знахідок (фрагменти керамічного посуду XII–XIX ст., кістки тварин, пірофілітові пряслиця, фрагменти скляних браслетів, кістяний гребінь тощо).

Г. Івакін (†), В. Івакін, В. Баранов, А. Оленіч

ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ ІА НАНУ НА вул. ЦИТАДЕЛЬНА, 3

Архітектурно-археологічна експедиція ІА НАНУ провела науково-рятівні дослідження на території, відведеній під новобудову за адресою: вул. Цитадельна, 3 у Печерському районі м. Києва.

В результаті проведених стаціонарних досліджень, на ділянці закладено розкоп площею 580 м² та зафіксовано 38 різночасових об'єктів (XIV–XX ст.). Виявлено низку об'єктів післямонгольського часу (XIV ст.) та козацьких часів (XVI–XVIII ст.), які свідчать про функціонування тут середньовічного поселення, пов'язаного з Печерським монастирем (рис. 1). Встановлено, що у первісному рельєфі місцевості відбулися масштабні зміни, пов'язані зі зведенням споруд Нової Київської фортеці. Незважаючи на це, на ділянці збереглися потужні культурні нашарування та об'єкти середньовічного та ранньомодерного часу.

Окрім об'єктів та нашарувань XIX–XX ст. (КШ 1), виявлено низку об'єктів, пов'язаних з функціонуванням Печерського містечка у XVI–XVIII ст. (КШ 2). У східній частині розкопу було досліджено два об'єкти, що входили до складу єдиного господарчого комплексу XVI ст. Один з них мав неправильну еліпсоподібну форму. У південно-східній частині об'єкту зафіксовано місце під вогнище. У північно-західній стіні розчищено дві ніші врізаних в стінку. На рівні долівки у південно-західній частині виявлено цікаву індивідуальну знахідку – залізну сокиру. Очевидно, залишки об'єкту можна пов'язати з господарською спорудою, яку тимчасово могли використовувати як житло. Інший

об'єкт цього часу мав правильну прямокутну форму, і, скоріше за все, був заглибленою частиною господарської споруди.

Також зафіксовано низку об'єктів, які належали двом господарським комплексам кінця XVII – початку XVIII ст. Перший складався з одного житла і двох господарських об'єктів. Другий представлений житловим і господарським об'єктом та об'єктом, що може бути інтерпретований як склад-магазин. Паркану між комплексами зафіксувати не вдалося, проте вони були розділені смугою незабудованої території. Не виключено, що комплекси представляли собою окремі садиби. Виявлені об'єкти мали правильну прямокутну форму. У заповненні житлових споруд зафіксовані лінзи материкового лесу з включенням печини, фрагментів «московської цегли» та кахлі. Лінзи, зазвичай, падають на рівень долівки. Ймовірно, вони є залишками печей з верхнього ярусу споруди. Один з об'єктів мав також додаткову господарську яму, викопану у долівці підвалу. Із заповнення останнього походить багата колекція фрагментів керамічного посуду та індивідуальних знахідок (рогова ручка ножа, срібні копійки Петра I, кілька керамічних люльок, які не були у використанні; рис. 2).

Об'єкти XVII–XVIII ст. орієнтовані з невеликим відхиленням відносно сучасної вул. Цитадельної. Відхилення повністю співпадає з орієнтацією церкви Феодосія Печерського. Виходячи з даних картографії та враховуючи співвіднесення фасаду церкви та залишків Васильківської брами, є можливість реконструювати житловий квартал

Рис. 1. Загальний вигляд розкопу. Зйомка з квадрокоптера DJI Phantom 3 Vision

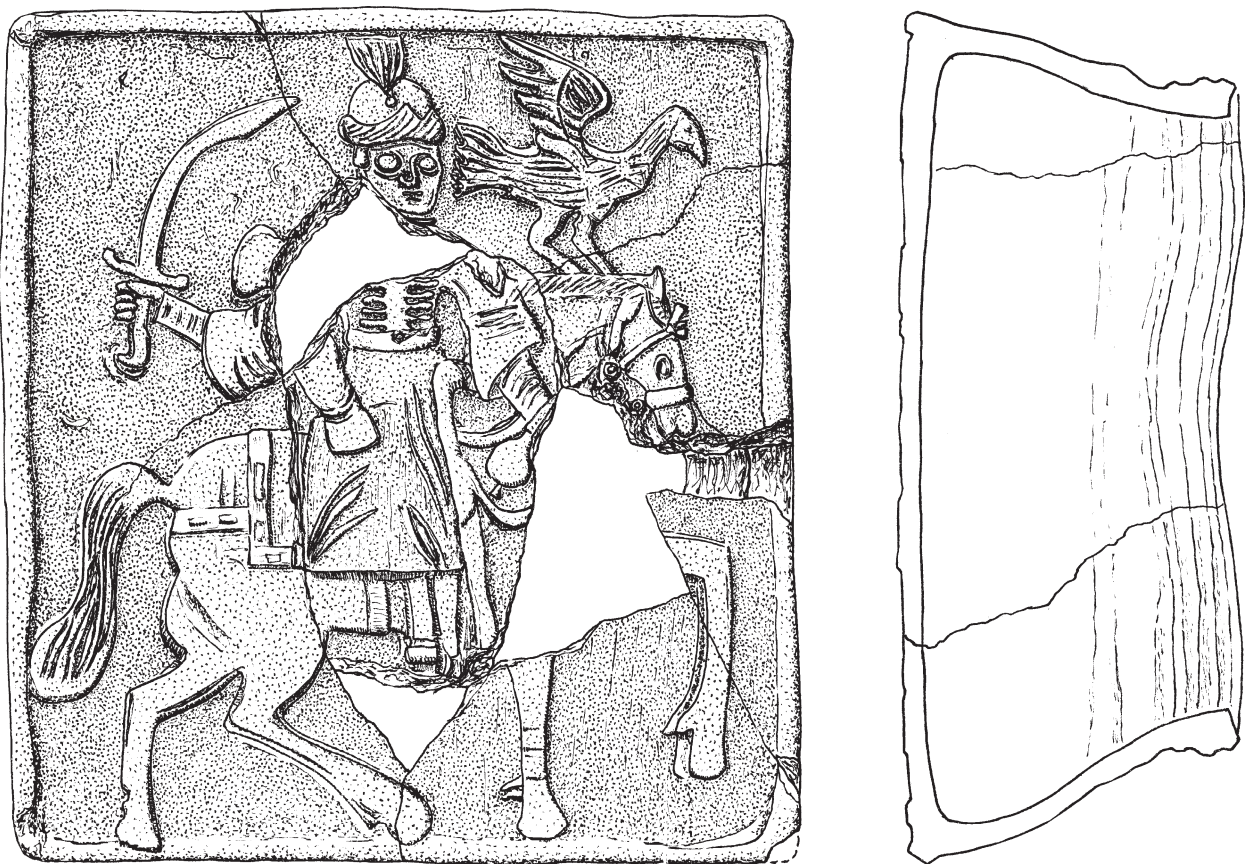
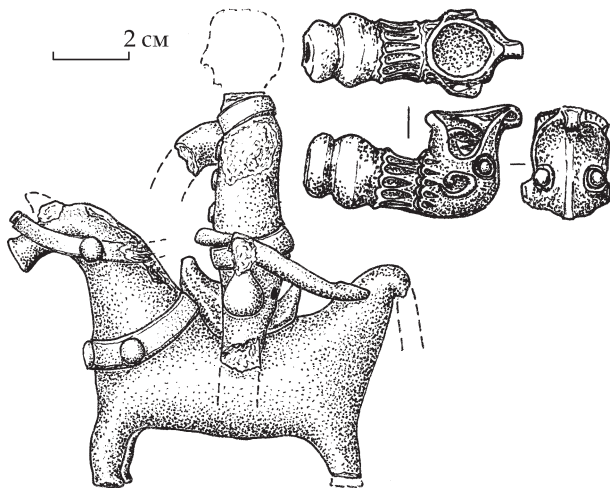

Рис. 2. Керамічні вироби XVII – XVIII ст.

козацького часу. Останній мав проходити вздовж центральної вулиці містечка. Можемо припустити, що траса вулиці проходила саме на місці будинку XIX ст., та була зруйнована під час його спорудження.

Таким чином, досліджена ділянка поселення примикала до кварталів, пов'язаних з Вознесенським жіночим монастирем. Археологічні науково-рятивні дослідження ділянки у 2018 р. проілюстрували фрагменти системи забудови житлового кварталу XIV, XVI – XVIII ст. та засвідчили, що поселення за стінами Печерського монастиря було у ці

періоди осередком жвавої торгівлі та перебувало на стадії економічного піднесення.

КШЗ датовано XIV ст. Виявлений матеріал ми пов'язуємо з двома господарськими комплексами. Перший представлений залишками одного житла, господарським об'єктом та ямою. Другий — житловим об'єктом та ямою. Паркану між ними зафіксувати не вдалося, їх розділяла смуга незабудованої території. Не виключено, що комплекси представляли со-

бою окремі сусідні садиби. Найкраще збереглося житло із залишками печі, складеної з давньоруської плінфи повторного використання. На долівці житлової споруди добре простежувалася яма-льох. З об'єктів походить багата колекція артефактів післямонгольської доби (намистини, гудзики, товарна шломба, фрагменти браслетів та керамічного посуду). Усі виявлені об'єкти містили сліди пожежі та, ймовірно, загнили під час облоги монастиря у 1399 р.

А. Козловський, В. Крижановський

ДАВНЬОРУСЬКЕ КЛАДОВИЩЕ ПО вул. КУДРЯВСЬКІЙ, 24а

Під час розкопок по вул. Кудрявській, 24-А в м. Києві, окрім великої кількості різноманітних об'єктів, було виявлено ряд поховань давньоруського часу.

На ділянці розкопу 3 було зафіксовано та досліджено 35 поховань, які, аналогічно похованням, знайденим у 2016 та 2017 рр. умовно можна датувати двома періодами існування: X ст. та XII—XIII ст. Частина поховань X ст. була перерізана археологічними об'єктами XI ст., а частина поховань XII—XIII ст. була введена у заповнення археологічних об'єктів XI ст. (рис. 1: I).

Під час дослідження розкопу 3, серед інших слід відзначити одне поховання із залишками тканини (№ 74) та два з інвентарем (№ 83 і 90).

Поховання 74: розміри могильної ями — 2,45 × 0,75 м, глибина від рівня сучасної денної поверхні — 2,65 м. На дні ями знаходився кістяк дорослої людини, орієнтований головою на захід з невеликим відхиленням на південь, лицем догори, погані збереженості. Кістки обох рук були складені на животі. Відсутня частина ребер, хребців, гомілкорова кістка правої ноги та обидві стопи. Слід відзначити, що з правої сторони біля щелепи кістяка було виявлено невеликий шматок тканини досить непогані збереженості. Можливо — це рештки одягу померлого чи своєрідного савану, в який після смерті загорнули тіло (рис. 1: II).

Поховання 83. У даному похованні прослідковувався нечіткий контур від могильної ями розмірами 2,30 × 1 м, глибиною від рівня сучасної денної поверхні — близько 3 м. Верхня частина поховання була перерізана пізнім перекопом. Від кістяка на дні ями збереглося лише кілька ребер та незначні фрагменти верхніх і нижніх кінцівок. Та,

попри це, можна припустити, що дане поховання — жіноче, оскільки у заповненні могильної ями поруч з кістками в хаотичному порядку було виявлено досить цікавий супровідний інвентар (рис. 2: I).

Тут знайдено біконічне пірофілітове пряслице діаметром — 2,60 см і товщиною — 1,20 см, діаметр отвору — 0,80 см; фрагмент залізного ножа довжиною — 6,50 см; два бронзових персні діаметрами: 1,80 і 2,10 см (рис. 2: I, 1–4). В обох перстнів по обидва боки від щитків чітко читається врізний орнамент у вигляді двох з'єднаних між собою схематичних зірочок (сніжинок?), а на щитку в одного — врізна п'ятикутна зірка (пентаграма) (рис. 2: I, 4). Також, було знайдено чотири цілих бронзових гудзика, з яких: два кулястих пустотілих діаметром 0,90 см, що мали по два маленьких отвори кожен та два ромбовидних шириною 0,90 см, а також одна половинка від сферичного бронзового гудзика (рис. 2: I, 5).

Під час дослідження поховання 83 виявлено намистини, фрагменти намистин, бісерини і пронизки різних типів, діаметрами: від 0,30 до 0,90 см, загальною кількістю — 50 екземплярів (рис. 2: I, 6). Майже всі вони зроблені з різнокольорового скла, окрім однієї невеличкої кам'яної (?) намистини, однієї керамічної намистини та кількох керамічних (?) бісерин. Також, знайдено дві грановані пірофілітові намистини розмірами: 0,90 × 0,80 × 0,70 см, діаметром отвору — 0,30 см і 1 × 0,70 × 0,70 см, діаметром отвору — 0,25 см. (рис. 2: I, 7, 8). Всі вони колись могли складати єдине намисто.

Поряд виявлено монету — дирхем Волзької Булгарії часів правління Аміна ібн ал-Хасана (970-ті рр.), викарбуваний з білого металу. Монета мала два обламані отвори (рис. 2: I, 8).